

Vizuálně motorické komunikační systémy SP

Zákon č. 384/2008 o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

- znakovaná čeština** je umělý jazykový systém, který usnadňuje dorozumívání mezi slyšícími a neslyšícími
- znakovaná čeština využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována
- spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány odpovídající znaky českého znakového jazyka
- český znakový jazyk** je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu
- český znakový jazyk** má základní atributy jazyka:
  - dvojí členění
  - produktivnost
  - svébytnost
  - historický rozměr
  - znakovost
  - systémovost

Znakový jazyk

- Nejmenší jednotkou ZJ je znak (znak = slovo–jednotka mluveného jazyka)
- ZJ umožňuje SP bezprostřední poznávání světa
- počátky lingvistického výzkumu – Wiliam Stokoe - *Sign Language Structure* , 60. léta, USA

Odlišnost ZJ od mluveného jazyka

- mluvené jazyky jsou **lineární** - v jazykové výpovědi není možný jiný způsob než řadit postupně jeden znak (slovo) za druhým
- znakové jazyky jsou **simultánní** - znaky lze provádět současně, protože lze využívat trojrozměrného artikulačního prostoru

- Manuální nosiče** – významy jsou neseny tvary, pozicemi a pohyby rukou
- Nemanuální nosiče** – mimika, pohyby a pozice hlavy, horní část těla

Foneticko fonologická stavba ZJ

Tvar rukou (*při artikulaci*)

DEZ

Poloha rukou (*místo, kde je znak artikulován*)

TAB

Pohyb rukou

SIG

Orientace dlaně a prstů (*ve vztahu k tělu*)

ORI 1/ORI 2

Vztah ruky k ruce

(*u znaků artikul. oběma rukama*)

HA

Využívání prostoru při znakování:

Při znakování **volně v prostoru** jsou tři základní oblasti:

- a) před obličejem- *kůň, slunce, zelený*
- b) u krku - *hodina, nedoslýchavý, poslouchat*
- c) před tělem - *továrna, umělec, kultura, auto*

- Některé znaky při artikulaci mění svůj základní prostor - *bydlet, syn, nádraží, pes, šikovní.*
- Na **těle** lze identifikovat asi 26 míst, kde lze znak ukazovat.

Způsob artikulace znaků:

1. Znaky artikulované jednou rukou

- znaky s nulovým kontaktem (např. ANO, CO)
- znaky s kontaktem; dominantní (u praváků pravá) ruka kontaktuje nějakou část těla (např. čelo, nos, ústa, hru|, rameno atd.), nikoli však druhou ruku (např. ZAPOMNĚL, ZVĚDAVÝ)

2. Znaky artikulované dvěma rukama znaky, v nichž jsou aktivní (v pohybu) obě ruce stejného tvaru (např. ZDRAVÍ, POČÍTAČ)

- znaky "symetrické", v nichž je aktivní jedna (dominantní, u praváků pravá) ruka, která artikuluje nad (pod, za, před atd.) rukou pasivní; ruce jsou ve stejném tvaru (např. ŘÍZEK, CHLÉB)

- znaky "asymetrické", v nichž je aktivní jedna (dominantní) ruka, která artikuluje nad (pod, za, před atd.) rukou pasivní; ruce jsou v různém tvaru (např. PSÁT, LÉKAŘ).

3. **Složené znaky** - zahrnují kombinace výše uvedených typů:

- (např. NEMOCNICE, ČERVEN)

Inkorporace - včleňování- modulace- pozměňování:

- inkorporace **časových údajů** (minulý týden, příští týden, pozítří)
- inkorporace **počtu** (dva roky, tři měsíce, čtyři hodiny)
- inkorporace **způsobu** (učí se pomalu, pije opatrně, pracuje těžce)
- inkorporace **předmětu do slovesa** (jak pije, co nese)
- inkorporace **osobních zájmen** (dát, ptát se)
- simultánní **artikulace záporu** (nechci, nebavit, nemám hlad)
- inkorporace **směru** (návštěva)

Druhy znaků:

- ikony** – až 50% (vizuálně motivované znaky)

a.) transparentní (př. kouřit, brýle)

b.) transmucidentní (př. mléko, kniha)

- indexy** – signál, příznak (zájmena, příslovce)
- symboly** – vztah mezi nosičem a znakem je arbitrární

Variety ve znakovém jazyce:

- regionální odchyly** (potom, kaše, vejce)
- sociální odchyly**, vzdělaní uživatelé ZJ berou více výpůjček z mluveného jazyka země, kde žijí
- odchyly podle pohlaví** - ženy někdy ukazují jinak než muži
- odchyly generační** - starší lidé používají staré znaky, někdy dochází k záměrné změně znaků mladší generací, která nechce, aby jim starší vždy plně rozuměli
- dětský jazyk** (znakujeme-li na děti, automaticky používáme jednodušší, vizuálně výraznější jazyk), jazyk dospělých

Doporučená literatura k tématu:

MACUROVÁ, A. Poznáváme český znakový jazyk. (Úvodní poznámky). *Speciální pedagogika*, 2001, roč.11, č.2.

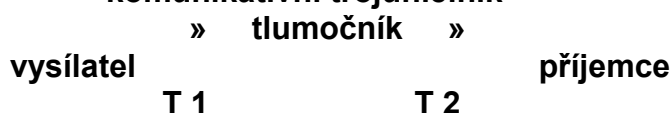
MACUROVÁ, A. Proč a jak zapisovat znaky českého znakového jazyka. In *Speciální pedagogika*. 1996, roč. 6, č. 1.

Tlumočení znakového jazyka

- dvojjazyčná zprostředkovaná komunikační činnost
- operativní přenos informací mezi partnery komunikace z komunikačního systému výchozího do jazyka cílového
- při tlumočení ZJ se nejedná pouze o **kognitivní transfer** mezi jazyky, ale také transfer **komunitní a kulturní**

- **komunikativní trojúhelník**

- **fáze tlumočení**

Typy tlumočení:

- **konsektivní**
- **simultánní** (nutná souběžnost řečových činností)

Dělení tlumočnických služeb:

- tlumočení pro jednotlivce při vyřizování osobních záležitostí (např. návštěva u lékaře, na úřadě) – komunitní tlumočení
- tlumočení při přednáškách a jiných vzdělávacích a kulturních akcích – tlumočení pro skupinu SP
- tlumočení při řízení u státních orgánů (soud, policie)
- asistenční tlumočení (např. pro studenty)

Možnosti financování tlumočnických služeb

- organizace pro sluchově postižené – tlumočnick jako zaměstnanec (zákon o sociálních službách č. 108/2006, § 56)
- Centrum zprostředkování tlumočení pro neslyšící – Praha (250Kč/h) (zákon o sociálních službách č. 108/2006, § 56)

Možnosti vzdělávání tlumočnicků

- v současné době v ČR nejednotné – kurzy ZJ v organizacích pro SP, studium na VŠ
- Certifikační vzdělávací program pro tlumočnický (ČKTZJ): tlumočnický ČZJ, transliterátor znakované češtiny, vizualizátor mluvené češtiny (orální tlumočení)

Při tlumočení je proto nutno dodržet následující podmínky:

- znalost obou jazyků
- znalost odborných termínů
- znalost a vhodnost metafor
- mluvní kultura
- dostatečná zásoba znaků
- stejný dorozumivací kód
- minimalizace „informačního šumu“ (osobnost tlumočnicka)
- technické podmínky (vhodný oděv...) – tzv. nízký profil

Nejčastější chyby při tlumočení:

- nerespektování specifik obou jazykových kódů
- tlumočnický mluví o neslyšícím jako o třetí osobě
- tlumočnický sám aktivně vstupuje do komunikačního procesu
- ignoruje dotazy neslyšícího
- tlumočnický přichází pozdě
- nepohybuje se s klientem
- zatajuje/selektuje informace

Tlumočení divadla:

- **Zónové** tlumočení – tlumočnický jsou přítomni na jevišti, jejich umístění se mění se změnou scény či dějství tak, aby byli vždy přítomni v té části jeviště, kde je soustředěn děj. Tlumočnický většinou stojí na vyvýšeném místě a tlumočí minimálně ve dvou. Tlumočnický mají oblečeny kostýmy, které jsou co nejméně výrazné.
- **Stínové** tlumočení – tlumočnický jsou maximálně zapojeni do představení na divadle, pohybují se spolu s herci a jsou jakoby jejich stíny. Výhodou tlumočení je, že si neslyšící nemusí vybírat mezi tlumočnickým a hercem.
- **Statické** tlumočení – jeden tlumočnický tlumočí představení ze statické pozice.

Tlumočení hudby

- Úkolem tlumočnický není předat neslyšícímu divákovi jen obsah skladby, ale také rytmus, náladu skladby a také náladu a nasazení interpreta. (př. soubor - Tichá hudba)

Neslyšící tlumočnický

- když klient používá nestandardní znaky či gesta, domácí znaky, specifické pro určitý region, profesi, používá cizí (mezinárodní) znakový jazyk
- má minimální či omezené komunikační dovednosti
- je klient hluchoslepý nebo má velmi omezené zrakové vnímání

Organizace tlumočnicků

- **ČKTZJ** - Česká komora tlumočnicků znakového jazyka
- **EFSLI** (European Forum of Sign Language Interpreters) – Evropská organizace tlumočnicků znakového jazyka

- **ČSTZJ** - Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka

Hypertextové odkazy:

www.asnep.cz

www.cktzj.com

www.ruce.cz

Etický kodex tlumočnicka České komory tlumočnicků znakového jazyka

- Profesionální tlumočnick je osoba, která za úplatu převádí jednoznačně smysl sdělení z výchozího jazyka do jazyka cílového. Je mostem mezi slyšícím a neslyšícím účastníkem komunikace a jejich dvěma odlišnými jazyky a kulturami. Sám nic nevysvětluje, nepřidává ani neubírá. Tlumočí věrně způsob vyjádření, nemění význam ani obsah sdělení. Tlumočnick se nesnaží být aktivním účastníkem komunikace.
- Tlumočnick následuje způsob komunikace preferovaný neslyšícím klientem.
- Tlumočnick přijímá zásadně jen takové závazky, které odpovídají jeho schopnostem, kvalifikaci a přípravě. Nese plnou zodpovědnost za kvalitu své práce. Pokud tlumočnick zjistí, že komunikace s daným neslyšícím klientem je nad jeho možnosti a schopnosti, tlumočení odmítne.
- Tlumočnick přizpůsobuje své chování a oděv přiměřeně situaci, v jejímž rámci tlumočí.
- Tlumočnick je vázán mlčenlivostí, která se týká všeho, co se dozví během tlumočení neveřejných jednání.
- Tlumočnick neodmítne klienta pro jeho národnost, rasu, náboženské vyznání, politickou příslušnost, sociální postavení, sexuální orientaci, věk, rozumovou úroveň a pověst.
- Tlumočnick má právo odmítnout výkon své profese z důvodu pro něj špatných pracovních podmínek, nebo v případě, že by nedokázal být neutrální vůči

tlumočenému sdělení, a poškodil tak klienta, svou osobu nebo profesi.

- Tlumočnick sleduje vývoj své profese a její náplně u nás i ve světě, učí se znát kulturu Neslyšících, doplňuje své vědomosti týkající se problematiky sluchově postižených a cíleně zvyšuje svou profesionální úroveň.
- Tlumočnick ctí svou profesi, usiluje o spolupráci s ostatními tlumočnický při prosazování a obhajobě společných profesionálních zájmů.
- Česká komora tlumočnicků znakového jazyka a její členové se vzájemně respektují.
- Tlumočnick zná etický kodex a dodržuje ho.

Zdroj: <http://www.cktjz.com/index.php?page=kodex>